

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER

FULLETEN

EFSANE

SBD NOTLARI

3. ÖĞRENME ALANI

ORTAK MİRASIMIZ

Konu Özetleri

SBD Bilgi

Kavram Kartları

Kazanım Odaklı

HAZIRLAYAN

Muammer ASLAN

7.3.1/ OSMANLI'YI CİHAN DEVLETİ YAPAN POLİTİKALAR

Öğrenme çıktısı: Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesini sağlayan politikaları **çözümleyebileceksiniz**.
Anahtar kavramlar: **cihan devleti, merkezî otorite, fetih, gaza ve cihat, iskân, istimalet, İstanbul'un Fethi, Mısır Seferi, halifelik, Preveze, kaptanıderya**.

Harita 3.2 · Malazgirt sonrası Anadolu'da kurulan Türk beylikleri

Harita 3.3 · XIII. yy sonlarında Anadolu beylikleri

ANADOLU'DA TÜRK BEYLİKLERİ VE OSMANLI'NIN KURULUŞU

26 Ağustos 1071 Malazgirt → Anadolu'nun siyasi yapısı değişti: Doğu Roma hâkimiyeti sarsıldı, **ilk Türk beylikleri** (Saltuklu, Danişmentli, Mengüceklî, Artuklu, Çaka) ve Türkiye Selçuklu Devleti kuruldu → Anadolu'nun **Türkleşmesi ve İslamlaşması**. Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla XIII. yüzyılda **ikinci beylikler** dönemi; bir beyliğin kurulduğu yer gelişmesini doğrudan etkiler.

Osmanlı Beyliği'nin konumu · GZFT: Güçlü yönler: Doğu Roma sınırında (gaza imkânı), Söğüt-Domaniç verimli yaylak-kışlak, diğer beyliklerle çatışmadan uzak · **Zayıf yönler:** küçük nüfus ve toprak, denize kıyısı yok · **Fırsatlar:** zayıflayan Doğu Roma, Balkanlar'daki karışıklık, Türkmen ve Ahi desteği, ticaret yolları · **Tehditler:** Doğu Roma tekfurları, komşu beylikler (Germiyan, Karesi), Moğol baskısı.

Harita 3.4 · Osman Bey Dönemi

OSMAN BEY DÖNEMİ

Osmanlı Beyliği Anadolu'nun kuzeybatısında **Söğüt ve çevresinde** kuruldu; **Doğu Roma sınırındaki** fetihlerle büyüdü, çevredeki kaleler ve yerleşim yerleri hâkimiyete girdi → devletin **temelleri** atıldı. Küçük bir beylik olmasına rağmen fetihler, izlenen politikalar ve **coğrafi konumun avantajları**yla kısa sürede geniş topraklara hâkim oldu.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Malazgirt Anadolu'nun siyasi yapısını nasıl değiştirdi?" · "Osmanlı'nın kurulduğu yerin sağladığı avantajlar?" → Doğu Roma sınırı, gaza, beyliklerden uzak. GZFT'de ifade verilip "güçlü yön mü fırsat mı?"

KAVRAMLAR

Cihan devleti: Dünya çapında güç ve etkiye sahip devlet.

Beylik: Bir beyin yönettiği küçük devlet.

Tekfur: Doğu Roma'nın yerel yöneticisi.

Uç beyliği: Sınır boyunda kurulan beylik.

Yaylak-kışlak: Yaz ve kış otlakları.

Ahi: Esnaf teşkilatı üyesi.

GZFT: Güçlü-zayıf yönler, fırsatlar, tehditler.

Söğüt: Osmanlı'nın kurulduğu yer (Bilecik).

7.3.1 TARİH BİLİNCİ VE OSMANLI'NIN POLİTİKALARI

Görsel 3.1 · Malazgirt Tarihî Millî Parkı (Muş)

Görsel 3.2 · Millî park alanı

TARİH BİLİNCİ VE MİLLÎ KİMLİK

Tarih bir milletin **ortak hafızasıdır**: ataların mücadelelerini, zaferlerini ve değerlerini anlamayı sağlar; gurur ve ders çıkarma millete bağlılığı artırır. **Millî kimlik** ortak değer, kültür, dil ve tarihten oluşur; sahip çıkmak: dili doğru kullanmak, millî bayramlara katılmak, **tarihî eserleri korumak**. Malazgirt Zaferi, milletin Anadolu'daki varlığını **tescilleyen** dönüm noktası; Alparslan: "Ya zafer kazanırım ya şehit olurum." Millî parkta hedef 400 bin ziyaretçi → tarihi **yaşayarak** öğrenmek.

CİHAN DEVLETİ ANLAYIŞI · BİLGİ KUTUSU

Tarih boyunca Türk devletlerinin hedefi. **İslamiyet'ten önce**: dünyada adalet ve düzeni sağlamak (**Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi**) · **İslamiyet'ten sonra**: buna **İslam'ı yayma** düşüncesi eklendi. Osmanlı bu anlayışı sürdürdü ve cihan hâkimiyetini hedefledi → devlet yönetiminde gaza-cihat, toplumda dinî-millî birlik.

Görsel 3.3 · Bey ve devlet görevlileri (temsili)

Görsel 3.4 · Osmanlı Beyliği (temsili)

Görsel 3.5 · Gaza ve cihat (temsili)

Görsel 3.6 · Mostar Köprüsü (Bosna Hersek)

POLİTİKA	AÇIKLAMA
Merkezî otorite	Devletin başındaki hükümdar geniş yetkiye sahipti; görevliler ve kurumlar kararları uygulayıp her bölgede düzeni korudu → devlet işleri düzenli yürüdü; Osmanlı kısa sürede büyüdü ve uzun yıllar ayakta kaldı. Katkıları: istikrar, hızlı karar, taht kavgalarının azalması, birlik.
Fetih (gaza-cihat)	Kuruluştaki İslam dünyasının sınırında " gaza "ya adanmış küçük beylik; Doğu Roma topraklarını adım adım aldı; 1517 Arap ülkelerinin fethiyle İslam dünyasının en güçlü devleti; Kanuni döneminde dünya gücü (inalcık). Planlı fetihler devlet politikası oldu; batı yönünde (zayıf Doğu Roma, Balkanlar) ilerleme; Türkmen ve Ahi desteği → askerî güç + düzen; toprak güvenliği, ticaret yollarının kontrolü, ekonomik kazanç.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Tarihini bilmek millî kimliğe nasıl katkı sağlar?" · "İslamiyet öncesi ve sonrası cihan hâkimiyeti anlayışındaki fark?" · "Merkezî otoritenin Osmanlı'ya katkıları?" · "Osmanlı fetihlerini neden batıya yoğunlaştırdı?"

KAVRAMLAR

Tarih bilinci: Geçmiş bilerek geleceğe sahip çıkma.

Mefkûre: Ülkü, ideal.

Gaza: Din uğruna yapılan savaş.

Fetih: Bir yerin savaşla alınması.

Balkanlar: Avrupa'nın güneydoğusu (Rumeli).

Millî kimlik: Milleti diğerlerinden ayıran ortak değerler.

Merkezî otorite: Yönetim gücünün tek merkezde toplanması.

Cihat: Din yolunda mücadele.

Türkmen: Müslüman Oğuz Türkü.

7.3.1 İSKÂN VE İSTİMALET POLİTİKALARI

İSKÂN POLİTİKASI

Fethedilen yerlerde **kalıcı hâkimiyet** kurmak ve düzeni sağlamak için Anadolu'dan getirilen **Türk-Müslüman topluluklar** yeni topraklara yerleştirildi → bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması; cami, köprü, medrese, han ve yollar inşa edildi (Mostar Köprüsü). **Amaçları:** kalıcı hâkimiyet · konargöçerleri **yerleşik hayata** geçirmek · Türkleşme-İslamlaşma · bölge güvenliği · üretimi artırmak, ekonomiyi canlandırmak. Kaynak B: iskân yeni kasaba ve şehirler doğurdu; yerler iyi araştırılarak seçildi. **Uygulanmasıydı:** fethedilen yerler elde tutulamaz, isyanlar çıkar, güvenlik ve üretim sağlanamazdı. Türkmenler Osmanlı etrafında toplandı çünkü gaza imkânı, toprak, adalet ve düzen vardı.

Görsel 3.7 · İstimalet politikasında rol alan bir derviş (temsili)

İSTİMALET POLİTİKASI

Rumeli ve Balkanlar'da fethedilen yerlerde halkla **barış ve düzeni** sağlamayı amaçlayan politika; **gayrimüslim** halka ılımlı davranma, haklarına saygı, koruma. Fetih öncesi halkı yeni yönetime alıştırmak, fetih sonrası **adaletli ve anlayışlı** yönetim. **Amaçları:** huzur ve düzen · can, mal ve **inanç güvenliği**; farklı din ve kültürlerle saygı · imar, refah · yerel halkın **gönlünü kazanıp** devlete bağlılığı güçlendirmek.

Balkanlar'daki durum: farklı din ve milletler; çoğunluk Hristiyan ama **mezhep çatışmaları**; merkezî otorite yok, halk yerel yöneticilerin baskısı altında → istikrarsızlık Osmanlı'nın hızla ilerlemesini ve kalıcı düzen kurmasını kolaylaştırdı. **Derviş ve abdallar:** gayrimüslim halkın güvenini kazandı, Türk kültürünü ve İslam'ı tanıttı, huzur ortamı → devlete bağlılık.

Kaynak C · Saroz'un sözleri: Bursa'nın tesliminde tekfurun veziri Saroz: "Sizin devletiniz günden güne büyüdü... Ağır vergiler ve **adaletsizlik** altında ezildik... Köylerimiz size itaat etti, **rahat oldular**; biz de o rahatlığa heves ettik." → Osmanlı yönetimi **adaletli**, vergisi makul, halkı **huzurlu**; bu yüzden halk gönüllü olarak Osmanlı'yı tercih etti.

POLİTİKA	ÖZÜ	SONUCU
Fetih	Gaza-cihat anlayışıyla planlı toprak kazanma	Sınırların genişlemesi, ticaret yolları
İskân	Türk-Müslüman nüfusu yeni topraklara yerleştirme	Kalıcı hâkimiyet, Türkleşme, üretim
İstimalet	Gayrimüslim halka adalet ve hoşgörü	Halkın gönlünü kazanma, bağlılık, kolay fetih
Merkezî otorite	Güçlü hükümdar ve kurumlar	İstikrar, uzun ömür

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "İskân politikasının amaçları?" (kesin çıkar). "İstimalet nedir, kimlere uygulanmıştır?" → gayrimüslimler. "Saroz'un sözlerinden Osmanlı yönetimi hakkında hangi çıkarım yapılır?" → adalet. "Derviş ve abdalların rolü?" · Fetih/iskân/istimalet ayırt etme.

KAVRAMLAR

İskân: Nüfusu bir yere yerleştirme politikası.

Konargöçer: Yaylak-kışlak arasında göç eden.

İstimalet: Halkın gönlünü kazanma, hoşgörü politikası.

Gayrimüslim: Müslüman olmayan.

Rumeli: Osmanlı'nın Avrupa toprakları.

Derviş: Tarikat mensubu, halkı irşat eden kişi.

Abdal: Gezgini derviş.

Mezhep: Din içindeki yorum kolu.

İmar: Bayındır hâle getirme.

Vezir: Hükümdarın üst düzey yardımcısı.

İSTANBUL'UN FETHİ · NEDENLER VE HAZIRLIKLAR

7. SINIF

3. ÖĞRENME ALANI · ORTAK MİRASIMIZ

7.3.1 İSTANBUL'UN FETHİ · NEDENLER VE HAZIRLIKLAR

Harita 3.7 · Fethi öncesi Doğu Roma ve Osmanlı toprakları

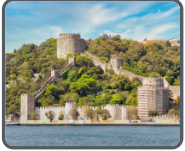
II. MEHMET TAHTA ÇIKIYOR (1451)

II. Murad'ın vefatıyla oğlu **II. Mehmed** tahta çıktı; II. Murad döneminde fetih için mali ve siyasi ortam hazırlanmıştı. Doğu Roma toprakları Osmanlı toprakları **arasında** kalıyordu → toprak bütünlüğünü bozuyor, Anadolu-Rumeli geçişini zorlaştırıyor, iç tehdit oluştuyordu.

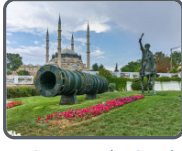
Fatih'in münevver kişiliği: öğrenmeye meraklı; Arapça, Farsça, Yunanca, İtalyanca öğrendi; İstanbul'u bilim-kültür merkezi yapmak için **Sahn-ı Seman Medreseleri** (8 medrese, yükseköğretim); bilim insanlarını sarayında ağırladı; "**Avnî**" mahlasıyla şiir yazdı → farklı dil ve kültürleri bilmek yönetimde diplomasi, hoşgörü ve doğru karar sağlar.

NEDEN TÜRÜ İSTANBUL'UN FETHİNİN NEDENLERİ

Siyasi	1. İstanbul, Anadolu ile Balkanlar arasındaki toprak bütünlüğüne engel idi · 3. Doğu Roma'nın Avrupa devletleriyle iş birliği sürekli tehditti · 4. Doğu Roma Anadolu beyliklerini Osmanlı'ya karşı kışkırtıyordu
Ekonomik	2. İpek Yolu gibi önemli ticaret yolları üzerinde bulunması
Dini	5. Hz. Muhammed'in (sav) fethi müjdeleyen hadisi : "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur."

Rumeli Hisarı

Şahi topu (Urban)

Kuşatma kulesi

Osmanlı ordugâhı

Haliç'e gerilen zincir

Haçlı askerleri

OSMANLI'NIN HAZIRLIKLARI

Denizden yardımı kesmek için Anadolu Hisarı'nın karşısına **Rumeli Hisarı** · düzenli, disiplinli **kara ordusu** · Macar Urban'a **şahi** topları, çok sayıda gemi · mancınık, kuşatma kuleleri, **lağımçı** birlikler · diplomatik antlaşmalarla sınır güvenliği · **mühimmat-erzak**; kara ve denizden **eş zamanlı** saldırı planı

DOĞU ROMA'NIN HAZIRLIKLARI

Üç katmanlı **surlar** onarıldı, kapı ve kuleler güçlendirildi, hendekler temizlendi · Haliç girişine **demir zincir** · **grejuva (Rum ateşi)** stoku · Avrupa'dan yardım istendi ama az sayıda Haçlı askeri geldi · 8-9 bin kişilik kuvvet · yiyecek ve mühimmat stoku

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** Neden verilir? "siyasi / ekonomik / dinî?" sınıflaması (kesin çıkar). "Rumeli Hisarı neden yaptırıldı?" → denizden yardımı kesmek. "Haliç'e zincir çekilmesi hangi amaçla?" → Osmanlı donanmasını engellemek. "Sahn-ı Seman nedir?" · Hangi tarafın önlemleri saldırı, hangisi savunma?

KAVRAMLAR

Jeopolitik: Coğrafi konumun siyasi önemi.

Sahn-ı Seman: Fatih'in kurduğu sekiz medrese.

Hadis: Hz. Muhammed'in sözü.

Lağımçı: Sur altına tünel kazanan asker.

Mühimmat: Savaş malzemesi.

Münevver: Aydın, bilgili kişi.

Mahlas: Şairin takma adı.

Şahi: Fetihte kullanılan büyük top.

Grejuva: Suda yanan Rum ateşi.

Sur: Şehri çevreleyen savunma duvarı.

İSTANBUL'UN FETHİ · KUŞATMA VE SONUÇLAR

7. SINIF

3. ÖĞRENME ALANI · ORTAK MİRASIMIZ

7.3.1 İSTANBUL'UN FETHİ · KUŞATMA VE SONUÇLARI

Harita 3.8 · İstanbul kuşatması

KUŞATMA · 6 NİSAN – 29 MAYIS 1453 (53 GÜN)

Osmanlı ordusu **6 Nisan**'da surların önünde mevzilendi; İmparator **Konstantin** teslim çağrısını reddetti → surlar **top ateşiyle** dövüldü, savaş kuleleri; ilk saldırılar sonuçsuz. Donanma 9 Nisan'da Haliç zincirini aşamadı → moral düştü; hocası **Akşemsettin** manevi destek verdi.

II. Mehmed donanmanın bir kısmını Galata surları önünden **kızaklarla kaydırarak** bir gecede **karadan Haliç'e** indirtti → Haliç'te Osmanlı üstünlüğü, şehre yardım ulaşamadı. Teslim çağrısı yine reddedilince **29 Mayıs**'ta son büyük hücum → şehir fethedildi; II. Mehmed vezir ve komutanlarıyla İstanbul'a girdi.

Görsel 3.10 · Gemilerin karadan yürütülmesi

Görsel 3.11 · Son hücum

Görsel 3.12 · Fatih'in Topkapı'dan İstanbul'a girişi

Görsel 3.8 · Fatih Sultan Mehmed (Bellini)

TÜRK TARİHİ AÇISINDAN SONUÇLARI

II. Mehmed "**Fatih**" unvanını aldı · İstanbul **başkent** oldu → cihan devleti yolunda önemli adım · Osmanlı toprakları **birleşti**, güvenlik sağlandı · Balkan fetihleri güvenle sürdü · **İpek Yolu** Osmanlı kontrolüne geçti · İslam dünyasındaki saygınlık arttı

DÜNYA TARİHİ AÇISINDAN SONUÇLARI

Yaklaşık **1000 yıllık Doğu Roma** yıkıldı · Avrupa devletleri **yeni ticaret yolları** aramaya başladı (Coğrafi Keşifler) · büyük toprakların surları yıkması Avrupa'da **feodalitenin** zayıflamasına yol açtı · İstanbul'u terk eden bilim insanları İtalya'da **Rönesans**'ın başlamasında etkili oldu

KAYNAK Ç · FATİH'İN İSTANBUL'A GİRİŞİNDE İZLENEN POLİTİKA

Fatih Ayasofya'ya gidip şükür secdesi yaptı; toplanan patrik ve halka: "Bugünden itibaren ne hayatınız ne hürriyetiniz hususunda gazabımdan **korkmayınız**" dedi; askerin halka fenalık yapmamasını, aksine **ölümle cezalandırılacağını** emretti → **İstimalet** politikası (halkın can ve inanç güvenliği, hoşgörü) ve **merkezî otorite** (emirlerin kesin uygulanması). Örnek manşet: "Bir Çağ Kapandı, Bir Çağ Açıldı: İstanbul Türk'ün!"

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Gemilerin karadan yürütülmesi neyi sağladı?" · Sonuç verilip "Türk tarihi mi dünya tarihi açısından mı?" (Rönesans, feodalite → dünya). "Fetih kaç gün sürdü?" → 53. "Fatih'in Ayasofya'daki sözleri hangi politikayı yansıtır?" → istimalet.

KAVRAMLAR

Kuşatma: Bir yeri çevirerek teslim almaya çalışma.

Akşemsettin: Fatih'in hocası, manevi destek.

Feodalite: Orta Çağ Avrupa'sının derebeylik düzeni.

Coğrafi Keşifler: Yeni ticaret yolu ve kıta arayışları.

Manşet: Gazetenin büyük başlığı.

Mevzilenmek: Savaş için konum almak.

Kızak: Gemileri karada kaydırma düzeneği.

Rönesans: Avrupa'da bilim-sanatta yeniden doğuş.

Patrik: Ortodoks kilisesinin başı.

7.3.1 YAVUZ SULTAN SELİM VE MISIR SEFERİ

Görsel 3.13 · Yavuz Sultan Selim

YAVUZ SULTAN SELİM VE MISIR SEFERİ (1516-1517)

1512'de tahta çıkan Yavuz önce **Safevi** tehdidine karşı **1514 Çaldıran**'ı kazandı → doğu sınırı güçlendi. Güneyde **Memlükler**: Mısır, Suriye, Hicaz'ı yönetiyor; Kahire'de **Abbasi halifesi** himayelerinde; Mekke-Medine kontrolünde; **Baharat Yolu** gelirleri → çıkar çatışması. **1515 Turnadağ** ile **Dulkadiroğulları**'na son verildi → Osmanlı'ya katılan son Anadolu beyliği. **1516 Mercidabık** (Suriye) ve **Sina Çölü** geçilerek **1517 Ridaniye** → Kahire'ye girildi, Memlük Devleti yıkıldı, Mısır Osmanlı'nın.

Harita 3.9 · Mısır Seferi (1516-1517)

1514 Çaldıran

Safevilere karşı zafer;
doğu sınırı güvende

1515 Turnadağ

Dulkadiroğulları'na son;
son Anadolu beyliği

1516 Mercidabık

Memlükler Suriye'de
yenildi

1517 Ridaniye

Sina Çölü geçildi; Memlük
Devleti yıkıldı, Mısır alındı

SİYASİ SONUÇLAR

Suriye, Filistin, Mısır, Sina ve Arap Yarımadası Osmanlı'ya katıldı; güney sınırı güvence altında · Doğu Akdeniz'de hâkimiyet güçlendi · Osmanlı padişahları halife unvanını taşımaya başladı → İslam dünyasında etki

DİNİ SONUÇLAR

Mekke ve Medine Osmanlı'ya katıldı → saygınlık · **Kutsal emanetler** (Hırka-i Saadet, Sakal-ı Şerif, Hz. Muhammed'in kılıcı ve mührü) İstanbul'a getirilip Topkapı Sarayı'nda koruma altına alındı

EKONOMİK SONUÇLAR

Baharat Yolu Osmanlı denetimine geçti · Doğu-Batı ticaretinde etki arttı · Mısır'ın vergileri ve verimli tarım alanları ekonomiyi güçlendirdi

Kaynak Ç · Çamurlu kaftan: Kahire-Şam yürüyüşünde âlim **Kemal Paşazâde**'nin atından sıçrayan çamur Yavuz'un kaftanına geldi; Yavuz: "Bir âlim atının ayağından sıçrayan çamur bana **şeref** verir. Öldüğümde bu kaftanı sandukamın üzerine koysunlar!" → Yavuz'un **âlimlere ve bilgiye verdiği değer**; vasiyeti yerine getirildi.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** Savaş-tarih-devlet eşleştirmesi (Çaldıran → Safevi; Mercidabık-Ridaniye → Memlük). "Mısır Seferi'nin dinî / ekonomik sonucu?" → halifelik, kutsal emanetler / Baharat Yolu. "Osmanlı'ya katılan son beylik?" → Dulkadiroğulları. "Yavuz'un çamurlu kaftanı neyi gösterir?" → âlimlere değer.

KAVRAMLAR

Safevi: İran'daki Türk devleti; Çaldıran'da yenildi.

Memlük: Mısır-Suriye'ye hâkim devlet (1250-1517).

KANUNİ DÖNEMİ VE PREVEZE

3. ÖĞRENME ALANI · ORTAK MİRASIMIZ

7. SINIF

7.3.1 KANUNİ DÖNEMİ VE PREVEZE DENİZ ZAFERİ

KANUNİ DÖNEMİ VE PREVEZE (27 EYLÜL 1538)

1520'de **I. Süleyman (Kanuni)** tahta geçti → Osmanlı'nın **en parlak** dönemi: doğu ve batıda zaferler (Belgrad, Mohaç, Rodos, Bağdat), Avrupa-Asya-Afrika'da geniş hâkimiyet. Fetihlerin kalıcılığı ve ticaret yolları için **denizlerde üstünlük**: donanma güçlendirildi, denizciler yetiştirildi. **Barbaros Hayreddin Paşa** Ege ve Akdeniz'deki başarılarıyla 1534'te **kaptanıderya** oldu. İspanya, Portekiz, Venedik ve Papalık'ın Haçlı donanması (**Andrea Doria**) ile Preveze'de karşılaştı: Barbaros donanmayı **hilal** şeklinde dizdi, **kadırgaların hızını** ve uzun menzilli topları kullandı → ağır Haçlı gemileri etkisiz; zafer, ganimet ve esir.

Sonuçları: Osmanlı denizlerde de güçlü · Akdeniz "**Türk gölü**" · deniz ticaret yolları güvende → ekonomi · 27 Eylül 1944'ten beri "**Preveze Deniz Zaferi ve Deniz Kuvvetleri Günü**".

Görsel 3.14 · Kanuni Sultan Süleyman

Görsel 3.15 · Preveze Deniz Zaferi

Harita 3.6 · Kanuni Dönemi'nde hâkimiyet ve nüfuz alanı (1520-1566)

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Preveze'de Barbaros'un taktiği ve neden başarılı oldu?" → hilal düzeni, hızlı kadırgalar, uzun menzilli top. "Preveze'nin sonuçları?" → Akdeniz Türk gölü. "27 Eylül hangi gün?" · "Kanuni Dönemi neden en parlak dönem?" · Haritada Osmanlı'nın üç kıtadaki toprakları.

KAVRAMLAR

Kaptanıderya: Osmanlı donanma komutanı.

Hilal düzeni: Donanmayı yay biçiminde dizme taktiği.

Haçlı donanması: Avrupa devletlerinin birleşik donanması.

Nüfuz alanı: Etki altındaki bölge.

Kadırga: Kürekli hızlı savaş gemisi.

Türk gölü: Akdeniz'in Osmanlı hâkimiyetine girmesi.

Ganimet: Savaşta ele geçirilen mal.

Papalık: Katolik Kilisesi'nin merkezi devleti.

TEST MİNİ TEST

5 soru • yeni nesil • önerilen süre 8 dakika

Doğru: ___ / 5

1 Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde kalıcı hâkimiyet kurmak amacıyla Anadolu'dan getirdiği Türk-Müslüman toplulukları yeni topraklara yerleştirmiştir.

Sözü edilen politika aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İstimalet B) İskân
C) Merkezî otorite D) Gaza

2 Bursa'nın tesliminde Saroz, halkın Osmanlı yönetiminde "rahat olduğunu" ve ağır vergilerle adaletsizlikten kurtulduğunu söylemiştir.

Bu durum Osmanlı'nın hangi politikasının başarısını gösterir?

- A) Fetih B) İskân
C) İstimalet D) Denizcilik

3 • Doğu Roma'nın Anadolu beyliklerini Osmanlı'ya karşı kıskırtması • İstanbul'un Anadolu-Balkanlar toprak bütünlüğüne engel olması

Bu nedenler İstanbul'un Fethi'nin hangi tür nedenleridir?

- A) Dinî B) Ekonomik
C) Siyasi D) Kültürel

4 İstanbul'un Fethi'nin ardından şehri terk eden bilim insanlarının İtalya'da Rönesans'ın başlamasında etkili olması, fethin hangi açıdan sonucudur?

- A) Türk tarihi açısından B) Dünya tarihi açısından
C) Ekonomik açıdan D) Dinî açıdan

5 Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda Osmanlı padişahları halife unvanını taşımaya başlamış, kutsal emanetler İstanbul'a getirilmiştir.

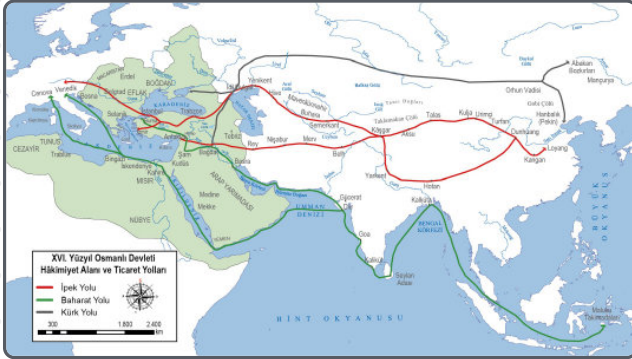
Bu bilgiye göre Mısır Seferi'nin Osmanlı Devleti'ne sağladığı kazanım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Akdeniz'in Türk gölü olması B) İslam dünyasındaki etki ve saygınlığın artması
C) Doğu Roma'nın yıkılması D) Anadolu beyliklerinin katılması

SORU	CEVAP	KISA ÇÖZÜM
1. Soru	B	Türk nüfusun yeni topraklara yerleştirilmesi iskân politikasıdır.
2. Soru	C	Halkın gönlünü adaletle kazanmak istimalettir.
3. Soru	C	Toprak bütünlüğü ve kıskırtma siyasi nedenlerdir.
4. Soru	B	Rönesans'a etki dünya tarihi açısından sonuçtur.
5. Soru	B	Halifelik ve kutsal emanetler İslam dünyasında saygınlık sağladı.

7.3.2/ OSMANLI DEVLETİ'NİN UYGULAMAYA KOYDUĞU YENİLİKLER

Öğrenme çıktısı: Değişen dünya dengeleri karşısında Osmanlı Devleti'nin uygulamaya koyduğu yenilikleri **yorumlayabileceksiniz**. Anahtar kavramlar: **sömürgecilik, Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı, Sanayi İnkılabı, Fransız İhtilali, milliyetçilik, ıslahat, Lale Devri, Nizam-ı Cedid, Vaka-i Hayriye, Tanzimat, Islahat Fermanı, Kanun-i Esasi.**

Harita 3.10 · XVI. yy Osmanlı hâkimiyet alanı ve ticaret yolları

Harita 3.11 · XVI. yy sonrası toprak kayıpları

XVI. YÜZYILDA GÜÇ, SONRASINDA GERİLEME

XVI. yüzyılda Osmanlı karada ve denizde etkili; üç kıtada geniş topraklar → büyük **siyasi güç**; denetlediği **İpek ve Baharat Yolları**, liman kentleri (İstanbul, İskenderiye, Halep, Bursa) gümrük ve ticaret geliriyle ekonomiyi besledi. Bu üstünlük zamanla kaybedildi: **Coğrafi Keşifler**le ticaret yolları değişti, Avrupa bilim-teknikte ilerledi, Osmanlı yenilikleri geç ve kalıcı olmayan biçimde yaptı, uzun savaşlar hazineyi zayıflattı → **toprak kayıpları** siyasi ve ekonomik gücü azalttı (gelir, asker, itibar kaybı).

XV-XVI. yy

Coğrafi Keşifler,
sömürgecilik ·
Rönesans (14-16.
yy)

XVI. yy

Reform (1517
Luther)

XVII-XVIII. yy

Aydınlanma Çağı

XVIII. yy

Sanayi İnkılabı
(İngiltere) · 1789
Fransız İhtilali

Osmanlı'da

1718-30 Lale Devri
→ III. Selim Nizam-ı
Cedit → II.
Mahmud (1826
Vaka-i Hayriye) →
1839 Tanzimat →
1856 Islahat →
1876 Kanun-ı Esasi

Avrupa'da 15. yüzyıldan itibaren siyasi, ekonomik ve düşünce alanlarında yaşanan gelişmeler yalnızca Avrupa'yı değil dünyayı etkiledi; Osmanlı Devleti de bu değişimlerden etkilenerek zamanla **askerî, sosyal, kültürel, ekonomik ve idari** alanlarda yenilikler (ıslahat) yaptı. Amaç: devletin **eski gücüne** kavuşması, Avrupa karşısındaki üstünlüğün yeniden sağlanması.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** Haritadan "Osmanlı'nın siyasi gücü hakkında yorum" · "Ticaret yollarını denetlemek ekonomiye nasıl katkı sağlar?" · "Osmanlı gücünü neden koruyamadı?" · Avrupa'daki gelişme–Osmanlı'daki yenilik eşleştirmesi (zaman şeridi).

KAVRAMLAR

Hâkimiyet alanı: Bir devletin kontrol ettiği topraklar.

Gümrük: Sınırdan geçen maldan alınan vergi.

Islahat: Yenilik, düzeltme hareketi.

Yüzyıl: 100 yıllık dönem (XVI. yy = 1500'ler).

Ticaret yolu: Malların taşındığı ana güzergâh.

Toprak kaybı: Savaş ve antlaşmalarla toprak yitirme.

Denge: Güçler arası uyum durumu.

COĞRAFİ KEŞİFLER VE SÖMÜRGEÇİLİK

3. ÖĞRENME ALANI · ORTAK MİRASIMIZ

7. SINIF

7.3.2 COĞRAFİ KEŞİFLER VE SÖMÜRGEÇİLİK

Görsel 3.16 · Denizaşırı seyahatler

Görsel 3.19 · Kolomb

Görsel 3.17 · Vasco da Gama

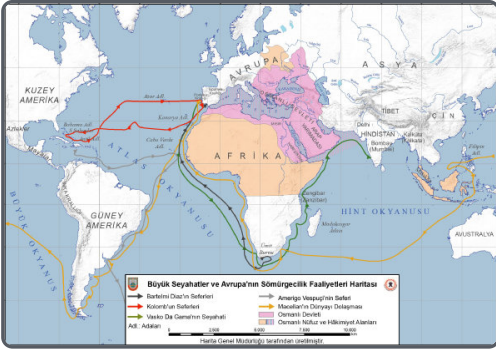

Görsel 3.21 · Keşfedilen ürünler

SÖMÜRGEÇİLİK VE DENİZ SEYAHATLERİNİN NEDENLERİ

Sömürgecilik: bir devletin sınırları dışındaki toprakları askerî güç ya da çeşitli yollarla ele geçirip halkın **kaynaklarını kendi çıkarı** için kullanması; yeni yol ve kıtaların keşfiyle hız kazandı. 15-16. yy'da **Portekiz ve İspanya** öncülüğünde uzun deniz seyahatleri.

Nedenleri: Osmanlı'nın İpek ve Baharat Yollarını kontrol etmesi → **yeni ticaret yolu** arayışı · Doğu'nun baharat, ipek, altın, gümüşüne ulaşma isteği · zenginleşmek isteyen **kralların desteği** · Müslümanlardan öğrenilen **pusul** ve haritacılığın gelişmesi · okyanusa dayanıklı **büyük gemiler** · Hristiyanlığı yayma isteği, merak.

Harita 3.12 · 15-16. yy büyük seyahatler

DENİZCİ	KEŞFİ
Bartolomeu Dias (1487)	Portekizli; Ümit Burnu 'na ulaştı
Kristof Kolomb (1492)	Amerika'nın doğusundaki adalara ayak bastı, burayı Hindistan sandı; Amerigo Vespucci yeni kıta olduğunu fark etti
Vasco da Gama (1497)	Ümit Burnu'nu geçerek deniz yoluyla Hindistan 'a ulaşan ilk Avrupalı
Macellan (1519-21)	Sürekli batıya giderek dünyayı dolaşmaya çalıştı; öldürölünce seferi Del Cano tamamladı → Dünya'nın yuvarlak olduğu kanıtlandı

SONUÇLARI · AVRUPALILAR İÇİN

Bilinmeyen uygarlıklar, yeni bitki-hayvan türleri; **patates, domates, mısır, kakao, vanilya** · altın, gümüş ve tarım ürünleriyle **zenginleşme** · Akdeniz yolları önemini yitirdi, **Atlas Okyanusu** limanları gelişti · **burjuva sınıfı güçlendi** → Rönesans, Aydınlanma · Dünya'nın yuvarlaklığı kilisenin görüşüyle çelişti → Reform

YERLİ HALKLAR İÇİN

Hristiyanlık, dil ve kültür **zorla** yayıldı · **salgın hastalıklar**, nüfus azalması · geleneksel yaşam ve kültürel değerler zarar gördü · Avrupa'dan yoğun göç → **Aztek, Maya, İnka, Aborjin** kültürleri yok olma tehlikesi · kaynakların sömürülmesi

OSMANLI İÇİN

İpek ve Baharat Yolları **önemini kaybetti** · Karadeniz-Akdeniz ticareti ve liman şehirleri geriledi · devlet gelirleri büyük oranda azaldı · yolları canlandırmak için Avrupalılara **ticari ayrıcalıklar** (kapitülasyon) verildi ama yeterli olmadı → ekonomi **olumsuz** etkilendi

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Coğrafi Keşiflerin nedenleri?" · Denizci-keşif eşleştirmesi (Macellan → dünyanın yuvarlaklığı; Vasco da Gama → Hindistan). "Keşifler Osmanlı ekonomisini nasıl etkiledi?" → ticaret yolları önem kaybetti. "Sömürgeciliğin yerli halklar için sonuçları?"

KAVRAMLAR

Sömürgecilik: Başka toprakların kaynaklarını sömürme.

Ümit Burnu: Afrika'nın güney ucu.

Burjuva: Ticaretle zenginleşen sınıf.

Yerli halk: Bir bölgenin asıl sakinleri.

Aborjin: Avustralya'nın yerli halkı.

Coğrafi Keşifler: Yeni yol ve kıtaların bulunması.

Pusul: Yön bulma aleti.

Kapitülasyon: Yabancılar verilen ticari ayrıcalık.

Aztek-Maya-Inka: Amerika'nın yerli uygarlıkları.

7.3.2 RÖNESANS VE REFORM

Görsel 3.24 · 15. yy'da matbaa

Görsel 3.26 · Atina Okulu (Raphael)

RÖNESANS (14-16. YY) · NEDENLERİ

"Yeniden doğuş": düşünce, sanat, edebiyat, bilim ve teknikte büyük değişim; **İtalya**'da başladı, Fransa, Almanya, İngiltere'ye yayıldı; kilise baskısından sıyrılıp **akıl ve bilime** yönelme. **Nedenleri**: Haçlı seferlerinde Müslümanlardan öğrenilen **matbaa** → kitapların çoğalması · Eski Roma-Yunan ve İslam dünyasının bilimsel eserlerinin incelenmesi · **İstanbul'un fethiyle** Doğu Roma'dan kaçan bilim insanlarının eserleri · zenginleşen **burjuvanın** sanat-bilim desteği · seyahatlerle kilisenin yanlışlarının anlaşılması, papaya güvenin azalması.

RÖNESANS'IN SONUÇLARI

Bilim, sanat, edebiyat, düşünce ve eğitimde gelişme (Leonardo da Vinci, Michelangelo; Galileo, Kopernik) · akıl, **deney ve gözlem**; modern bilimin temelleri · **Hümanizm** (insan merkezli düşünce) · kilisenin etkisi azaldı, özgür düşünce · matbaayla bilgiye erişim, eğitimde ilerleme · Reform ve Aydınlanma'ya zemin

OSMANLI'YA ETKİSİ

Osmanlı Avrupa'daki bilimsel-teknik gelişmeleri takip etti; 17. yy'dan itibaren **ıslahat düşüncesi** önem kazandı; haritacılık, astronomi, matematik, tıp eserleri aktarıldı; topçuluk ve mühendislikte **askerî yenilik ihtiyacı** doğdu; minyatür ve süslemede kısmi değişim

REFORM (16. YY) · NEDENLERİ VE BAŞLAMASI

Kilisenin bozulmuş düzenine ve din görevlilerinin baskısına karşı **dinî yenilik** hareketi. Katolik Kilisesi din, eğitim, bilim ve siyasette büyük güçtü; din görevlilerinin çıkarıcılığı, **aforoz** (dinden çıkarma), **enterdi** (bir bölgeyi dinî haklardan mahrum bırakma), **endüljans** (para karşılığı günah bağışlama belgesi) tepki doğurdu. Diğer nedenler: Rönesans'la özgür düşünce ve sorgulama · **matbaayla İncil'in çoğalması** → halk yanlışları fark etti · kilise zengin halkın yoksulluğu.

Martin Luther Almanya'da başlattı; kilise aforoz etmek istedi; 1517'de kiliseyi eleştiren bildirisini (**95 Tez**) **Wittenberg** Kilisesi'nin kapısına astı → halk destekledi, Fransa ve İngiltere'ye yayıldı.

Görsel 3.27 · Endüljans

Görsel 3.28 · Martin Luther

Görsel 3.29 · 95 Tez

REFORM'UN SONUÇLARI

Katolik Kilisesi'nin baskısı azaldı, **düşünce ve inanç özgürlüğü** güçlendi · yeni **mezhepler** (Protestanlık...) ve **mezhep savaşları** · kilisenin eğitimdeki etkisi azaldı, bilim-sanat gelişti · Papa'nın siyasi gücü azaldı, **kralların otoritesi** güçlendi

OSMANLI'YA ETKİSİ

Osmanlı farklı din ve mezheplerin barış içinde yaşamasına önem verdiğinden Reform Osmanlı'yı **doğrudan etkilemedi**; gayrimüslimler dinî baskı görmedi, inançlarını özgürce yaşadı. Avrupa'daki mezhep savaşları siyasi birliği zayıflattı → Osmanlı'ya karşı **Haçlı birliği** bir süre kurulamadı, Avrupa'daki ilerleyiş kolaylaştı

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Rönesans'ın ortaya çıkmasında etkili faktörler?" · "İstanbul'un fethi Rönesans'ı nasıl etkiledi?" · "Aforoz, enterdi, endüljans nedir?" · "Reform Osmanlı'yı neden doğrudan etkilemedi?" · "Mezhep savaşlarının Osmanlı'ya etkisi?" → Haçlı birliğinin engellenmesi.

KAVRAMLAR

Rönesans: Avrupa'da yeniden doğuş; bilim-sanat canlanması.

Hümanizm: İnsan merkezli düşünce.

Reform: 16. yy dinî yenilik hareketi.

Aforoz: Kişinin dinden çıkarılması.

Enterdi: Bölge halkının dinî haklardan mahrum bırakılması.

Endüljans: Para karşılığı günah bağışlama belgesi.

7.3.2 AYDINLANMA, SANAYİ İNKILABI, FRANSIZ İHTİLALİ

Görsel 3.31 · Isaac Newton

Görsel 3.32 · Immanuel Kant

AYDINLANMA ÇAĞI (17-18. YY)

Rönesans ve Reform'un ardından **akla ve bilime** dayalı düşünce: doğru bilgiye **akıl, gözlem ve deneyle** ulaşılır; bilimsel yöntem; felsefe, fizik, astronomi, matematikte ilerleme (**Newton, Kant, Montesquieu**). **Sonuçları:** özgürlük, eşitlik, demokrasi kavramları → **Fransız İhtilali**'ne zemin · akılcı-deneyisel düşüncenin teknik araçlara uygulanması → bilim üretime yansıdı → **Sanayi İnkılabı**'nin temeli. **Osmanlı:** gelişmeleri yeterince takip edemedi, geride kaldığını fark edip askerî-teknik ıslahatlara yöneldi; yenilikler kalıcı politika olmadığı için istenen başarı sağlanamadı.

SANAYİ İNKILABI (XVIII. YY İKİNCİ YARISI, İNGİLTERE)

James Watt'in **buhar makinesi** → el emeğine dayalı küçük atölyeler yerine makineli **fabrikalar**; daha fazla ve **ucuz** mal; ticaret gelişti, şehirler büyüdü; buharlı tren, gemi, dokuma tezgâhı. **Topluma etkisi:** kırdan kente göç, **işçi sınıfı**, ağır çalışma koşulları → sosyal sorunlar. **Ham madde ve pazar** ihtiyacı (kömür, demir, pamuk, kauçuk) → İngiltere, Fransa Afrika-Asya-Amerika'da **sömürgecilik hızlandırdı**.

Osmanlı'ya etkisi: Avrupa'nın seri ve ucuz malları el tezgâhlarını ve imalathaneleri zor duruma düşürdü → yerli üretim azaldı, imalathaneler kapandı, **işsizlik** arttı, ekonomi zayıfladı → siyasi ve askerî güç kaybı.

Görsel 3.33 · Fabrikalar

Görsel 3.34 · İşçi sınıfı

Görsel 3.35 · Osmanlı el tezgâhı (minyatür)

Görsel 3.36 · Bastille baskını

Görsel 3.37 · İhtilal sonrası meclis

FRANSIZ İHTİLALİ (1789)

Halkın **monarşiye** karşı ayaklanması. **Nedenleri:** savaş harcamalarıyla zayıflayan ekonomi · soylular ve din görevlileri vergi vermezken yükün **halkta** olması · kralların halktan uzak yaşamı · Aydınlanma'nın **özgürlük, eşitlik, adalet** fikirleri. **XVI. Louis** yeni vergi isteyince **14 Temmuz 1789 Bastille** Hapishanesi'nin ele geçirilmesiyle ihtilal başladı; kralın yetkileri sınırlandı, **halk egemenliği**; **İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi** → insanlar özgür ve kanun önünde eşit.

Milliyetçilik: "**her millete bir devlet**"; ortak dil, kültür, geçmiş → çok uluslu imparatorluklarda **bağımsızlık** hareketleri, parçalanma, yeni devletler.

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN OSMANLI'YA ETKİLERİ

Olumsuz (en önemli etki): milliyetçilik Balkanlar'daki gayrimüslim toplulukları etkiledi → **milliyetçi isyanlar** (Sırp, Yunan...) → dağılma süreci hızlandı (Kaynak A). **Olumlu:** adalet, eşitlik, özgürlük, demokrasi fikirleri → devleti bir arada tutmak için yenilikler: **1839 Tanzimat Fermanı** (can-mal güvenliği) · **1856 Islahat Fermanı** (gayrimüslimlere memurluk, okul açma) · **1876 Kanun-i Esasi** → meşrutiyet, **Meclis-i Mebusan** → halk yönetime katıldı.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Aydınlanma'nın nedenleri ve sonuçları" tablosu. "Sanayi İnkılabı ilk nerede başladı, hangi güçle?" → İngiltere, buhar. "Sanayi İnkılabı sömürgecilik neden hızlandırdı?" → ham madde-pazar. "Fransız İhtilali'nin Osmanlı'ya en önemli etkisi?" → milliyetçilik, isyanlar. Ferman-tarih eşleştirmesi.

KAVRAMLAR

Aydınlanma Çağı: 17-18. yy akıl ve bilim çağı.

Sanayi İnkılabı: Makineli üretime geçiş.

İşçi sınıfı: Fabrikada ücretle çalışanlar.

Milliyetçilik: Her millete bir devlet düşüncesi.

Kanun-i Esasi: İlk Osmanlı anayasası (1876).

Bilimsel yöntem: Gözlem-deney-akılla bilgi edinme.

Buhar makinesi: James Watt'ın icadı.

Monarşi: Krallık yönetimi.

Meşrutiyet: Anayasalı ve meclisli krallık.

Ferman: Padişah buyruğu.

7.3.2 LALE DEVRİ VE III. SELİM DÖNEMİ YENİLİKLERİ

Görsel 3.38
· Lale

Görsel 3.39 · III. Ahmed Çeşmesi

Görsel 3.40 · Tulumacılar

LALE DEVRİ (1718-1730)

1718 Pasarofça Antlaşması ile başlar, **1730 Patrona Halil İsyanı** ile biter; adını İstanbul'da yetiştirilen lalelerden alır. Padişah **III. Ahmed**, sadrazam **Nevşehirli Damat İbrahim Paşa** → Batı ile yakın ilişki; kültür, sanat, bilimde Batı örnek alınarak **ilk modernleşme**.

Yenilikler: imar (kütüphaneler, çeşmeler, köşkler, bahçeler; III. Ahmed Çeşmesi; Muşkara → **Nevşehir**) · **1727 İbrahim Müteferrika** ve Said Efendi'nin **ilk Türk matbaası** (bazı ulema ve hattatlar karşı çıktı) · **Yirmisekiz Mehmed Çelebi** Fransa'ya elçi → Avrupa'daki gelişmeleri rapor etti (ilk geçici elçilik) · **1720 Tulumacılar Ocağı** (ilk itfaiye; ahşap ev yangınları) · **çiçek aşısı** yaygınlaştı · kâğıt ve kumaş üretimi, yeni kütüphaneler.

III. SELİM VE NİZAM-I CEDİD (1789-1807)

XVIII. yy sonunda askerî-idari gerileme → III. Selim köklü reformlara yöneldi; yenilikler "**Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen)**": yalnız orduda değil eğitim, diplomasi, ekonomi, kültürde disiplin ve düzen.

Askerî: disiplinsiz Yeniçeri Ocağı'nın yanında Avrupa usulü **Nizam-ı Cedid Ordusu**; modern silahlar; topçu, humbaracı, lağımçı ocakları düzenlendi; donanma ve tersaneler yenilendi · **Eğitim:** **Mühendishane-i Berr-i Hümayun** (kara mühendishanesi) → subay; Avrupa dillerinden çeviriler · **Ekonomi:** ıslahat giderleri için **İrâd-ı Cedîd Hazinesi**; Azatlı kumaş, Beykoz kâğıt fabrikaları · **Diplomasi:** Londra, Paris, Berlin, Viyana'da **ilk daimî elçilikler**.

Görsel 3.41 · III. Selim

Görsel 3.42 · Nizam-ı Cedid Ordusu

VENN · LALE DEVRİ

Kültür, sanat, imar ağırlıklı · matbaa · geçici elçilik · itfaiye, çiçek aşısı · askerî yenilik yok

ORTAK ÖZELLİKLER

Batı örnek alındı · Avrupa'ya elçi gönderildi · yeni kurumlar ve fabrikalar · isyanla sona erdi (Patrona Halil / Kabakçı Mustafa)

III. SELİM DÖNEMİ

Askerî ağırlıklı · yeni ordu ve hazine · mühendishane · daimî elçilik · kapsamlı devlet reformu

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Lale Devri hangi antlaşmayla başlar, hangi isyanla biter?" · "İlk Türk matbaasını kim kurdu?" → İbrahim Müteferrika (1727). "Nizam-ı Cedid nedir?" · "İrâd-ı Cedîd Hazinesi neden kuruldu?" · Yenilik verilip "hangi dönem / hangi alan?" · İki dönemin benzer-farklı yönleri.

KAVRAMLAR

Lale Devri: 1718-1730 barış ve yenilik dönemi.

Patrona Halil İsyanı: 1730; Lale Devri'ni bitiren isyan.

Müteferrika: İlk Türk matbaasının kurucusu.

Nizam-ı Cedid: III. Selim'in 'Yeni Düzen' reformları.

Mühendishane: Askerî mühendislik okulu.

Pasarofça: 1718 antlaşması; Lale Devri'nin başlangıcı.

Sadrazam: Osmanlı'da başbakan.

Elçi: Devleti başka ülkede temsil eden görevli.

Yeniçeri: Osmanlı'nın maaşlı daimî askeri.

İrâd-ı Cedîd: Reformlar için kurulan yeni hazine.

II. MAHMUD, TANZİMAT VE SANAYİLEŞME

3. ÖĞRENME ALANI · ORTAK MİRASIMIZ

7. SINIF

7.3.2

II. MAHMUD, TANZİMAT VE SANAYİLEŞME ÇABALARI

Görsel 3.43
· II.
Mahmud

Görsel 3.44
· Asâkir-i
Mansûre

Görsel 3.45
· Muzika-
yi
Hümayun

II. MAHMUD DÖNEMİ (1808-1839)

Bozulan kurumları tamamen yeniledi; modern devlet teşkilatı. **Askerî:** 1826 Yeniçeri Ocağı kaldırıldı (**Vaka-i Hayriye**) → **Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye**; **Mekteb-i Harbiye** (Harp Okulu); **Muzika-yi Hümayun** (bando) · **İdari:** Divan kaldırıldı → **nazırlıklar (bakanlıklar)**; ilk **nüfus sayımı**; **posta teşkilatı**; karantina ve sağlık · **Kültürel:** 1831 **Takvim-i Vekayi** (ilk resmî gazete); **Mekteb-i Maârif-i Adliyye** (memur); **Mekteb-i Tıbbiye** ve Cerrahhane (doktor) · **Sosyal:** memurlara fes, ceket, pantolon; fiyat listeleri (narh).

TANZİMAT DÖNEMİ (1839)

Sultan **Abdülmecid** döneminde **3 Kasım 1839**'da **Mustafa Reşid Paşa**'nın hazırladığı **Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu)** → yönetim, hukuk, askerlik, ekonomi ve toplumda yenilik; halka **can, mal, namus güvenliği**, adil vergi ve askerlik; amaç halkın devlete güvenini artırmak, Avrupa baskısını azaltmak. Padişah **ilk kez kendi yetkilerini kendi eliyle sınırladı**; hükümleri uygulandı → reformların anahtarı. **Meclis-i Maârif-i Umûmiye** (eğitim); özel gazeteler **Tercümân-ı Ahvâl, Tasvîr-i Efkâr**. Kavramlar: adalet, eşitlik, can-mal güvenliği, hukuk, eğitim, basın.

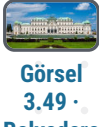
Görsel 3.46 · Tanzimat Fermanı'ndan bir bölüm

Görsel 3.47
· Kağıt
Fabrikası

Görsel 3.48
· Fişek
Fabrikası

Görsel 3.49
· Belvedere
Sarayı
(Vienna)

SANAYİLEŞME ÇABALARI VE TÜRK MODASI

Ekonomi tarıma ve el emeğine dayalıydı; Avrupa'nın ucuz malları esnafı bitirdi → Batı'daki fabrikalaşma örnek alındı: **sanayi mektepleri** (terzilik, dokumacılık, demircilik, dericilik); tekstil, cam, çini, **kâğıt, fişek** fabrikaları. Ancak **sermaye, teknoloji, nitelikli iş gücü** eksikliği ve **ulaşım** yetersizliği tam başarıyı engelledi. Kaynak E: makine, ham madde ve ustalar Avrupa'dan → "Türk kumaşı diyemeyiz" → yerli üretim olmazsa **dışa bağımlılık**, işsizlik, gelir kaybı.

Türk Modası (XVIII. yy Avrupa): Osmanlı kültürüne ilgi → ressamlar Osmanlı yaşamını resmetti; saraylar çini, halı ve desenlerle süslendi; Türk kıyafetleri moda; **kahve** kültürü ve kahvehaneler; mimaride kubbe, minare benzeri kule, sivri kemer, hilal-yıldız (**Belvedere Sarayı**: çatılar Türk çadırından, kubbeler miğferden esinli) → Osmanlı kültürel-sanatsal alanda da Avrupa'yı etkiledi.

ALAN	YENİLİK ÖRNEKLERİ	YAPILMA NEDENİ
Askerî	Nizam-ı Cedid, Asâkir-i Mansûre, Harbiye, mühendishane	Yeniçerilerin disiplinsizliği; Avrupa karşısında yenilgiler
Sosyal	Tulumbacılar, çiçek aşısı, karantina, nüfus sayımı, kıyafet, posta	Halk sağlığı ve düzeni, modern devlet
Kültürel	Matbaa, Takvim-i Vekayi, Tıbbiye, Maârif Meclisi, kütüphaneler	Bilgiye erişim, nitelikli insan yetiştirme
Ekonomik	İrâd-ı Cedîd, kumaş-kâğıt-fişek fabrikaları, sanayi mektepleri	Avrupa mallarıyla rekabet, gelir artışı, yerli üretim

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Vaka-i Hayriye nedir?" → 1826 Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması. "İlk resmî gazete?" → Takvim-i Vekayi. "Tanzimat Fermanı'nı kim hazırladı, özelliği?" → Mustafa Reşid Paşa; padişahın yetkisini sınırlaması. "Osmanlı sanayileşmesi neden başarısız oldu?" · Yenilik-alan-neden tablosu (kesin çıkar).

KAVRAMLAR

Vaka-i Hayriye: 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması.

Asâkir-i Mansûre: II. Mahmud'un kurduğu yeni ordu.

TEST MİNİ TEST

5 soru · yeni nesil · önerilen süre 8 dakika

Doğru: ___ / 5

1 Osmanlı Devleti'nin İpek ve Baharat Yollarını kontrol etmesi nedeniyle Avrupalıların yeni ticaret yolları arayışına girmesi aşağıdakilerden hangisinin nedenlerindendir?

- A) Reform hareketlerinin B) Coğrafi Keşiflerin
C) Fransız İhtilali'nin D) Lale Devri'nin

2 Martin Luther'in 1517'de kiliseyi eleştiren bildirisini Wittenberg Kilisesi'nin kapısına asmaya başlayan hareket aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rönesans B) Aydınlanma
C) Reform D) Sanayi İnkılabı

3 Fransız İhtilali ile yayılan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'ni aşağıdakilerden hangisi yönünden en çok etkilemiştir?

- A) Balkanlar'da milliyetçi isyanların çıkması B) Matbaanın kurulması
C) Akdeniz ticaretinin canlanması D) Yeniçeri Ocağı'nın güçlenmesi

4 • 1727'de ilk Türk matbaasının kurulması • Fransa'ya elçi gönderilmesi • Tulumbacılar Ocağı'nın kurulması

Bu yenilikler hangi dönemde yapılmıştır?

- A) Lale Devri B) III. Selim Dönemi
C) II. Mahmud Dönemi D) Tanzimat Dönemi

5 II. Mahmud Dönemi'nde 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılmış ve yerine yeni bir ordu kurulmuştur.

Bu olay ve kurulan ordu aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Patrona Halil İsyanı – Nizam-ı Cedid B) Vaka-i Hayriye – Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye
C) Tanzimat – Mekteb-i Harbiye D) Kabakçı İsyanı – Yeniçeri Ocağı

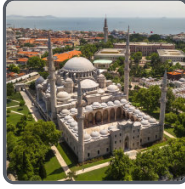
SORU	CEVAP	KISA ÇÖZÜM
1. Soru	B	Yeni ticaret yolu arayışı Coğrafi Keşiflerin nedenidir.
2. Soru	C	Luther'in 95 Tez'i Reform'u başlatmıştır.
3. Soru	A	Milliyetçilik Balkanlar'da isyanlara yol açmıştır.
4. Soru	A	Matbaa, elçilik ve itfaiye Lale Devri yenilikleridir.
5. Soru	B	Vaka-i Hayriye ile Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye kuruldu.

7.3.3 OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Öğrenme çıktısı: Osmanlı kültür ve medeniyetinin unsurlarını **çözümleyebileceksiniz**. Anahtar kavramlar: **külliye**, **vakıf**, **Divan-ı Hümayun**, **merkez-taşa yönetimi**, **sıbyan mektebi**, **medrese**, **Enderun**, **şer'i-örfi hukuk**, **kadı**, **Mecelle**, **hat**, **minyatür**, **ahilik**, **lonca**, **bedesten**.

Görsel 3.50 · Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası

Görsel 3.51 · Süleymaniye Külliyesi

SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA KÜLLİYE GELENEĞİ

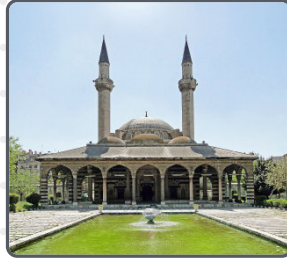
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (13. yy, Mengücekliler): cami + darüşşifa + türbe → ibadet, sağlık ve sosyal yardım bir arada; kesme taş, geometrik ve bitkisel **taş süsleme** → Selçuklu mimarisi ve yardımlaşma kültürü.

Süleymaniye Külliyesi (16. yy, Kanuni, Mimar Sinan): cami, medreseler, darüşşifa, **imaret** (yemek), hamam, sıbyan mektebi, çarşı → gelişmiş planlama.

Osmanlı kültür ve medeniyeti, Anadolu'daki **Selçuklu ve beyliklerin** kültürel birikimi üzerine kuruldu; mimari, **vakıf geleneği** ve toplumsal yaşam bu mirasın geliştirilmiş devamıdır (ortak coğrafya, din, Türk gelenekleri) → toplum hayatına katkı: sağlık, eğitim, yardımlaşma, birlik.

Görsel 3.52 · Poçitel Köyü (Bosna Hersek)

Görsel 3.53 · Süleymaniye Camii (Şam)

Görsel 3.54 · Murat Ağa Camii (Trablusgarp)

Görsel 3.55 · Büyük Han (Lefkoşa, KKTC)

OSMANLI KÜLTÜRÜNÜN YAŞAYAN İZLERİ

Yemek: Balkan ülkelerinde (Bosna-Hersek, Bulgaristan, Karadağ, Kosova, K. Makedonya) baklava, pilav, kebab, musakka, dolma · **Mimari:** Şam'daki **Hamidiye Çarşısı** Osmanlı dönemi kapalı çarşısı · **Dil:** Libya, Tunus, Cezayir'de "ardakaş, hastehane, barek, şavurma, ucak" · **Müzik:** Kuzey Afrika orkestralarında kanun, ud, ney · **Gölge oyunu:** KKTC'de Karagöz. Farklı ülkelerdeki eserler → Osmanlı'nın **üç kıtaya** yayılmış, kalıcı düzen kuran, kültürünü hoşgörüyle yaşatan bir devlet olduğunu gösterir. Korumak: restorasyon, UNESCO, tanıtım, TİKA projeleri.

Balkanlarda Türk mutfağı

Hamidiye Çarşısı (Şam)

Kuzey Afrika'da Türkçe kelimeler

Türk müziği sazları

Görsel 3.56 · Karagöz (KKTC)

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Külliye nedir, hangi yapılardan oluşur?" · "Osmanlı kültürünün Selçuklu'dan devraldığı unsurlar?" · "Farklı ülkelerdeki Osmanlı eserleri neyi gösterir?" · "Balkanlar'da Türk yemek adlarının kullanılması neye örnektir?" → kültürel etkileşim / süreklilik.

KAVRAMLAR

Külliye: Cami çevresinde toplanan yapılar bütünü.

Darüşşifa: Hastane.

7.3.3 OSMANLI'DA YÖNETİM

Görsel 3.57 · Bey (temsili)

Görsel 3.59 · Adalet Kulesi (Topkapı)

YÖNETİM ANLAYIŞI

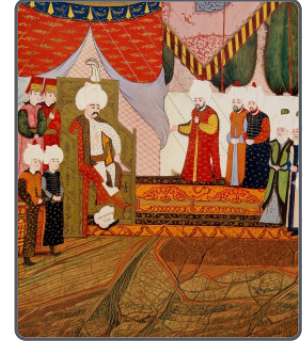
Küçük bir **uç beyliği**; ilk dönemde Türk geleneğine göre **bey** hem devletin başı hem **başkomutan**; önemli kararlarda diğer beylerin görüşü alındı. Devlet büyüdükçe unvanlar değişti: **bey** → **han** → **hüdavendigâr** → **sultan** → **padişah** → beylikten güçlü devlete dönüşümün göstergesi. Yönetimde **Türk-İslam gelenekleri** ve önceki Türk devletlerinin deneyimi.

Merkez yönetimi: saray ve Divan-ı Hümayun'un bulunduğu, kararların alındığı **başkent** yönetimi · **Taşra yönetimi**: merkezden uzak **eyalet ve sancakların** yönetimi.

Padişah: devletin mutlak hâkimi; idari, askerî, mali konularda geniş yetki; ancak **kanun, töre, geleneklere** uygun hareket etti. Görevleri: toprakları genişletmek, **adaleti sağlamak**, halkın refahını artırmak. Yönetimi tek başına değil görevlilerle, **Divan-ı Hümayun**'da yürüttü.

DİVAN-I HÜMAYUN (KAYNAK A)

Merkez teşkilatının temeli; **Türkiye Selçuklu** Divanı örnek alındı; **Orhan Bey**'den beri var (ilk üyeler: padişah, vezir, Bursa kadısı). İdari, askerî, mali konular ile şikâyet ve **davalar** görüşülüp karara bağlandı. Padişah başkanlık ederdi; **Fatih**'ten sonra veziriazamlar başkanlık etti, padişah **Kasr-ı Adl (Adalet Kulesi)** penceresinden izledi. **II. Mahmud** Divan'ı kaldırıp **nazırlık** (bakanlık) sistemini kurdu.

Görsel 3.58 · Divan-ı Hümayun (minyatür)

DİVAN ÜYESİ	GÖREVİ	GÜNÜMÜZDEKİ KARŞILIĞI
Veziriazam (Sadrazam)	Padişah'tan sonra en yetkili; padişahın vekili, mührünü taşır	Cumhurbaşkanı Yardımcısı
Vezirler	Tecrübeli devlet adamları; veziriazamın verdiği görevleri yapar	Bakanlar
Kazasker	Büyük davalara bakar; kadı ve müderris atar	Adalet Bakanı
Defterdar	Gelir-giderleri denetler, mali işleri yürütür	Maliye Bakanı
Nişancı	Antlaşma yazışmaları; belgelere padişahın tuğrasını çeker	Dışişleri Bakanı / Tapu Kadastro
Kaptanıderya	Donanma ve denizcilik işleri	Deniz Kuvvetleri Komutanı
Şeyhülislam	Kararların İslam'a uygunluğu için fetva verir	Diyanet İşleri Başkanı

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Merkez ve taşra yönetimi nedir?" · Divan üyesi-görev-günümüz karşılığı eşleştirmesi (kesin çıkar: defterdar → maliye; nişancı → tuğra). "Unvanların değişmesi neyi gösterir?" · "Divan'ı kim kaldırdı, yerine ne geldi?" → II. Mahmud, nazırlıklar.

KAVRAMLAR

Uç beyliği: Sınır boyundaki beylik.

Merkez yönetimi: Başkentteki yönetim.

Padişah: Osmanlı hükümdarı.

Taşra: Merkez dışındaki eyalet ve sancaklar.

7.3.3 OSMANLI'DA EĞİTİM VE HUKUK

Görsel 3.60 · Sıbyan mektebi

Görsel 3.61 · Ayasofya Medresesi öğrencileri

Görsel 3.62 · Mühendishane-i Berrî

Görsel 3.63 · Rüştîye öğrencileri

Görsel 3.64 · Mekteb-i Sanayi (Kastamonu)

KURUM	ÖZELLİĞİ
Sıbyan mektebi	Okuma-yazma, temel dinî bilgi, Kur'an; 5-6 yaşında başlanır, 3-4 yıl; kızlar da 8-9 yaşına kadar; düzenli program ve süre yoktu; günlük hayatı kolaylaştıran bilgi
Medrese	Üst düzey eğitim; dinî ilimlerin yanında matematik, astronomi, mantık, felsefe, tıp; kadı, müderris , din görevlisi ve yönetici yetiştirir
Enderun Mektebi	Saray içinde; devletin üst düzey yöneticilerini yetiştirir; mezunları devlet görevlisi, komutan, yönetici
Batı tarzı okullar (XVIII. yy)	Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun (deniz), Mühendishane-i Berrî-i Hümayun (kara); yabancı dil ve fen bilimleri
Yenilikler	II. Mahmud: ilköğretimi zorunlu kılma çalışmaları; rüştiye (ortaokul), idadî (lise); Darülfünun (ilk üniversite, İstanbul Üniversitesi); kız-erkek öğretmen okulları; Darüşşafaka (kimsesizler); Sanayi-i Nefise (güzel sanatlar); meslek: Telgraf, Eczacı, Kaptan-Çarkçı, Mekteb-i Hukuk , Mekteb-i Sanayi

GÜNÜMÜZLE BENZERLİK	FARKLILIK
Kademeli okul sistemi (ilk-orta-lise-üniversite) · meslek okulları · öğretmen okulları · kızların eğitimi	Bugün zorunlu, ücretsiz ve programlı eğitim; karma sınıflar; sıbyan mektebinde süre-program yoktu; din ağırlıklı → bugün bilim ağırlıklı

Görsel 3.65 · Kadı ve mahkeme

Görsel 3.66 · Şeyhülislam

Görsel 3.67 · Mecelle

HUKUK SİSTEMİ

"**Adalet mülkün temelidir.**" → adalet devletin en temel görevi. **Şer'i hukuk:** İslam kurallarına dayanır · **Örfi hukuk:** padişahın düzen için koyduğu kurallar ve gelenekler (**kanunname:** "Sultan ne buyurursa o yasadır"; hazırlanmasında şeyhülislam, kazasker, nişancı). Adaleti **kadılar** yürüttü; Müslüman ve gayrimüslim tebaaya inancına göre adil davranıldı. **Modernleşme:** **Ahmet Cevdet Paşa**'nın hazırladığı **Mecelle** → İslam dünyasının ilk **medeni kanunu**; II. Abdülhamid döneminde **Kanun-i Esasi** → ilk anayasa, halkın hakları güvence. Mecelle örnekleri: "Berâet-i zimmet asıldır" (suçsuzluk esastır) · "Kişi ikrarıyla muaheze olunur" (itirafıyla sorumlu tutulur).

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** Kurum-işlev eşleştirmesi (Enderun → yönetici; medrese → kadı-müderris). "Rüştiye, idadî, Darülfünun neye karşılık gelir?" · "Şer'i ve örfi hukuk farkı?" · "Mecelle nedir, kim hazırladı?" · "Kelime bulutunda hukukla ilgili kavramlar: kadı, kanunname, örfi hukuk, mecelle, adalet, ferman."

KAVRAMLAR

Medrese: Osmanlı yükseköğretim kurumu.

Müderris: Medrese hocası.

7.3.3 OSMANLI'DA SANAT VE GÜNLÜK HAYAT

Görsel 3.68 · Selimiye Camii (Edirne)

Görsel 3.69 · Hat

Görsel 3.70 · Ebru

Görsel 3.71 · Mehter Takımı

SANAT

Dini değerler, gelenek ve estetik çerçevesinde; fethedilen yerlerin kültürleriyle birleşerek **Doğu ve Batı** etkili özgün kimlik. **Mimarî** en önemli alan: cami, köprü, kervansaray, çeşme; **Mimar Sinan** Süleymaniye ve **Selimiye** ile teknik, estetik ve mühendislikte katkı. **Süsleme: çini, tezhip, minyatür, hat** (Kur'an ve resmî belgelerde güzel yazı); minyatürde tarihî olaylar ve saray hayatı; halıcılık, **ebru**, ahşap oyma, bakırcılık. **Mehter Takımı**: ordunun resmî müzik topluluğu; Türk müziğine katkı; **Mozart**'ın "Türk Marşı" Osmanlı müziğinden etkilenmenin örneği.

Görsel 3.72 · Karagöz gölge oyunu

Görsel 3.73 · Osmanlı evinin içi

Görsel 3.74 · Çarşı (Üsküdar)

Görsel 3.75 · Tarlada köylüler

ALAN	OSMANLI'DA GÜNLÜK HAYAT
Şehir	Yaşam camî, çarşı ve mahalle etrafında; farklı inançlar huzur içinde; meddah, Karagöz, orta oyunu ; Ramazan, bayram, düğün ve şenlikler; ticaretin kalbi bedesten (korunaklı çarşı); esnaf Ahilik ve lonca ahlakıyla dürüst ticaret; gün erken başlar, herkes işini hakkıyla yapar
Aile ve ev	Çocuğun yetiştirilmesinden anne-baba birlikte sorumlu; evler maddi duruma göre; misafir güler yüzle ağırlanır; yer sofrası, önce büyükler oturur; yemekten önce-sonra el yıkanır, israf edilmez; çorba, pilav, et-sebze yemekleri, şerbet
Köy ve oba	Halkın çoğu köyde: tarım ve hayvancılık ; konargöçerler yaylak-kışlak arasında hayvancılık, zamanla yerleşik hayat
Değerler	Yardımlaşma, saygı, komşuluk, misafirperverlik, hoşgörü, dürüstlük

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Osmanlı süsleme sanatlarına dört örnek?" · "Mimar Sinan'ın eserleri?" · "Bedesten nedir?" · "Osmanlı günlük yaşamında öne çıkan değerler?" · "Meddah, Karagöz, orta oyunu hangi alanla ilgilidir?" → eğlence/sosyal hayat. Osmanlı ve günümüz günlük yaşamının benzer-farklı yönleri.

KAVRAMLAR

Çini: Sırlı desenli seramik.

Minyatür: Perspektifsiz küçük resim.

Ebru: Su üzerinde boya ile desen.

Meddah: Tek kişilik taklitli hikâye anlatıcısı.

Bedesten: Değerli malların satıldığı kapalı çarşı.

Tezhip: Altınla süsleme.

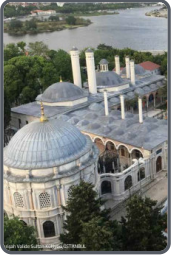
Hat: Güzel yazı sanatı.

Mehter: Osmanlı askerî müzik takımı.

Orta oyunu: Meydanda oynanan geleneksel tiyatro.

Şerbet: Meyve ve çiçekten yapılan içecek.

7.3.3 VAKIF, AHİLİK VE LONCA

Görsel 3.76 ·
Mihrişah Valide
Sultan İmareti

Görsel 3.77 ·
Vakıflar Genel
Müdürlüğü

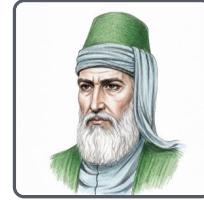
VAKIF MEDENİYETİ

Vakıf: kişilerin mal veya mülklerini **toplum yararına, süresiz** bağışlaması; vakfedilen mal **satılamaz, devredilemez, miras bırakılamaz**. İslam'ın yardımlaşma ilkesine dayanır. Selçuklu'da temeli atıldı, Osmanlı'da **altın çağ**: cami, medrese, darüşşifa, imarethane, han, köprü, kervansaray vakıflarla halka sunuldu; giderleri vakfa bağışlanan **dükkân, tarla, bahçe** gelirlerinden → hazineye yük olmadan süreklilik, eserler yüzyıllarca ayakta.

Fakirler gözetildi, hastalar tedavi edildi, öğrenciler okutuldu, yolcular ağırlandı; hayvanlar ve çevre için bile vakıf. **Din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yok** → birlik, sosyal adalet; kamu hizmetlerini halk karşıladı → "**Vakıf Medeniyeti**". Kaynak E: insan vakıf beşikte doğar, vakıf medresede okur, vakıf mezarlığa gömülür. **İlginç vakıflar:** leylekleri koruyan, kitap tamir eden, göl temizleyen, meyve yediren, öğrencilere piknik yaptıran. Bugün **Vakıflar Genel Müdürlüğü** vakıf eserlerini korur, yeni vakıfları denetler.

AHİ TEŞKİLATI

Kurucusu **Ahi Evran**. XIII-XIX. yy Anadolu'da esnaf ve sanatkârların **meslek + ahlak + dinî eğitim** örgütü; kalite ve **helal kazanç**; kazancı fakirlerle paylaşma → **sosyal güvenlik** işlevi; **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu Bacıları) ile kadınlar da meslek sahibi. **Kuralları:** eli açık (cömert) · sofrası açık (ikramı bol) · kapısı açık (misafirperver) · gözü kapalı (kusur görmez) · dili kapalı (gybet etmez) · merhametli. Etkisi: dayanışma, güven, dürüst ticaret, toplumsal huzur.

Görsel 3.78 · Ahi
Evran (temsili)

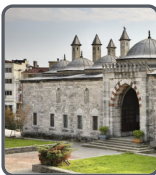
Görsel 3.79 ·
İskemleci esnafı
(minyatür)

LONCA TEŞKİLATI

Sınırlar genişleyince Hristiyan ve Yahudiler de ticarete katıldı; şehirler büyüdü, nüfus arttı → Ahilik yetersiz kaldı, yerini **lonca**ya bıraktı. **Lonca:** aynı meslekten esnaf ve sanatkârların **devlet denetiminde** meslek örgütü (demirciler, bakırcılar, ayakkabıcılar ayrı loncalar); Ahilikteki meslek ahlakı ve dayanışmayı sürdürdü. **Görevleri:** üretimi düzenler · esnaf dayanışması · **kaliteli mal** denetimi · **fiyatları** kontrol altında tutar. **Benzerlik:** meslek eğitimi, ahlak, dayanışma, kalite; **fark:** Ahilik yalnız Müslüman, dinî temelli; lonca çok dinli, devlet denetimli.

Görsel 3.81 ·
Sadaka Taşı

Görsel 3.80 ·
Bayezid
Medresesi

KAYNAK G · SADAKA TAŞI VE DEĞERLER

Üsküdar'da mahalleliler yatsıya giderken taşın kovuğuna para bırakır; ihtiyacı olanlar camiden son çıkıp yalnız **ertesı günün ekmek parasını** alırdı; sabah hâlâ para kalırdı → **yardımlaşma, kanaat, dürüstlük, onuru koruma**. Osmanlı kültürünü İslam'ın yardımlaşma, dayanışma, adalet, merhamet değerleri şekillendirdi → medrese, cami, darüşşifa, külliye, vakıf. Tarihini bilmek millî değerleri korur, **millî kimlik** oluşturur; bu miras gelecek nesillere aktarılmalı.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Vakıf nedir, vakfedilen mal neden satılamaz?" · "Osmanlı neden Vakıf Medeniyeti olarak anılır?" · "Ahiliğin kurucusu, Bacıyan-ı Rum nedir?" · "Ahi kuralları (eli, sofrası, kapısı açık...)" · "Ahilik neden loncaya dönüştü? Loncanın görevleri?" · "Sadaka taşı hangi değerleri yansıtır?"

KAVRAMLAR

Vakıf: Malı toplum yararına süresiz bağışlama.

Ahilik: Esnaf ahlak ve meslek teşkilatı.

Bacıyan-ı Rum: Anadolu Bacıları; kadın esnaf örgütü.

Helal kazanç: Dürüst yolla elde edilen gelir.

Vakfiye: Vakfın kuruluş belgesi.

Ahi Evran: Ahiliğin kurucusu.

Lonca: Devlet denetimli esnaf birliği.

Sadaka taşı: Gizli yardım için mahalle taşı.

TEST MİNİ TEST

5 soru · yeni nesil · önerilen süre 8 dakika

Doğru: ___ / 5

1 Osmanlı Devleti'nde padişah'tan sonra en yetkili devlet adamı olan, padişahın vekili sayılan ve mührünü taşıyan Divan üyesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kazasker B) Defterdar
C) Veziriazam D) Nişancı

2 Saray içinde kurulan ve devletin üst düzey yöneticilerini yetiştiren Osmanlı eğitim kurumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sıbyan mektebi B) Enderun Mektebi
C) Rüştîye D) Darüşşafaka

3 Ahmet Cevdet Paşa öncülüğünde hazırlanan ve İslam dünyasının medeni kanun niteliğindeki ilk hukuk metni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kanun-i Esasi B) Tanzimat Fermanı
C) Mecelle D) Kanunname

4 Kişilerin mal veya mülklerini toplum yararına süresiz olarak bağışlamasıyla oluşan; satılamayan, devredilemeyen ve miras bırakılamayan kurum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lonca B) Vakıf
C) Bedesten D) Külliye

5 "Eli açık olmalı, sofrası açık olmalı, kapısı açık olmalı; gözü kapalı olmalı, dili kapalı olmalı."

Bu kurallar aşağıdaki teşkilatlardan hangisine aittir?

- A) Divan-ı Hümayun B) Ahi teşkilatı
C) Mehter takımı D) Enderun

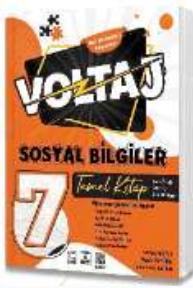
SORU	CEVAP	KISA ÇÖZÜM
1. Soru	C	Padişahın vekili ve mührünü taşıyan kişi veziriazamdır.
2. Soru	B	Enderun saray okuludur; yönetici yetiştirir.
3. Soru	C	Mecelle ilk İslam medeni kanunudur.
4. Soru	B	Tanım vakıf kurumuna aittir.
5. Soru	B	Bu kurallar Ahi teşkilatının ilkeleridir.

DAHA FAZLASI İÇİN OKUT!

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitap Tavsiyeleri

Yazılıdan 100 almaya hazır mısın? Bu sorularla kendini test ettin, şimdi sıra denemelerde ve bursluluk sınavlarında fark yaratmakta! **Voltaj Serisi** kitaplarıyla pratik yap, sınav maratonunda hep bir adım önde ol.

Sosyal Bilgiler Temel Kitap

- ✓ Konu özeti ve etkinlik.
- ✓ Video çözümlü.
- ✓ Akıllı tahta desteği.
- ✓ Müfredata %100 uyumlu.

36 Haftalık Fasikül

- ✓ Haftalık konu takibi.
- ✓ Yeni nesil sorular.
- ✓ Kazanım kavrama testleri.
- ✓ Pratik çek-kopar yapı.

Yeni Nesil Soru Bankası

- ✓ Beceri temelli sorular.
- ✓ Mantık muhakeme odaklı.
- ✓ Bölüm sonu denemeleri.
- ✓ Tamamı video çözümlü.

SOSYAL BİLGİLER DÜNYASI®

Bu metin ve doküman Muammer ASLAN tarafından "Sosyal Bilgiler Dünyası" için hazırlanmıştır.

www.sosyalbilgilerdunyasi.com